

Allvarlig kritik mot Kriminalvården, anstalten Kirseberg, för att ha tillämpat en rutin där intagna under transport placerats i avskildhet utan beslut m.m.

Beslutet i korthet: En intagen, som i samband med transport placerats tillfälligt i anstalten Kirseberg, har placerats på anstaltens avskildhetsavdelning. I beslutet uttalas att en person som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller som i samband med transport är tillfälligt placerad i häkte, enligt huvudregeln ska ges möjlighet att vistas i gemensamhet. Om en anstalt eller ett häkte gör bedömningen att den intagne inte kan vistas i gemensamhet, måste det fattas ett skriftligt beslut om att den intagne ska placeras i avskildhet. I beslutet uttalas allvarlig kritik mot anstalten Kirseberg, eftersom anstalten regelmässigt placerat intagna under transport på avskildhetsavdelningen, utan att fatta något skriftligt beslut i saken.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 18 december 2012, anförde AA i huvudsak följande. Den 13 december 2012 var han kallad till Universitetssjukhuset i Lund för ett läkarbesök. Genom ett beslut av anstalten Skogome den 10 december 2012 informerades han om att han skulle påbörja sin resa från anstalten den 12 december 2012 kl. 8.00. Dagen för avresan blev han kl. 7.45 kontaktad av vakthavande befäl, som uppgav att han skulle åka först kl. 14.00. Han kände sig orolig inför resan och sade till personalen att om inte resan påbörjades före kl. 14.30 så skulle han ”avbryta” densamma. Transporten anlände först kl. 15.00 och transportpersonalen försökte ”tvinga” på honom handfängsel. När detta visade sig omöjligt på grund av hans opererade hand, fattade vakthavande befäl beslut om att transporten skulle ske utan fängsel. Beslutet skickades med transportpersonalen.

Inför avfärden hade han fått en helt ny uppsättning av Kriminalvårdens kläder. Vid ankomsten till häktet Malmö [*rätteligen anstalten Kirseberg; JO:s anmärkning*] tvingades han emellertid byta till gamla slitna kläder. Personalen lovade emellertid att han skulle få tillbaka sina nya kläder när han lämnade häktet. Bostadsrummet som han tilldelades i häktet var slitet och ostädat. Därtill var rummet iskallt och det var omöjligt för honom att sova, trots att han hade såväl jacka som två filtar. I rummet fanns det varken tv, radio eller klocka och dessutom var han tvungen att urinera i en flaska. Ringklockan, för att tillkalla personal, var det glapp i och enligt

personalen så var man tvungen att trycka in den hårt och ibland slå på den för att den skulle fungera. Han låstes in i bostadsrummet den 12 december 2012 cirka kl. 20.00 och var därefter inlåst till den 14 december kl. 13.00.

Den 13 december 2012 blev han hämtad av transportpersonal omkring kl. 13.30. Han fördes ner till en källarlokal där det saknades möjlighet för honom att komma i kontakt med personalen. Efter cirka 15 minuter kom två kvinnliga kriminalvårdare och ville delge honom ett beslut. Kriminalvårdarna ville att han skulle skriva på beslutet innan transporten påbörjades. Han förvägrades att läsa beslutet innan han skrev på det. En av kriminalvårdarna upplyste emellertid honom om att beslutet innebar att han skulle "tvingas" bära handfängsel under transporten till sjukhuset. När han vägrade skriva på beslutet så förvägrades han möjligheten att åka till sjukhuset. Han bad närvarande personal att kontakta anstalten Skogome och den tidigare transportpersonalen, eftersom dessa kunde bekräfta att det fanns ett beslut om att handfängsel inte skulle användas vid transport. Två av de kriminalvårdare som han hade kontakt med den aktuella dagen var de mest otrevliga som han någonsin träffat. När han dagen efter, den 14 december 2012, ville ha en kopia av beslutet så nekades han detta. Under vistelsen i Malmö fick han inte sin ordinerade medicin vid rätt tillfällen och det gick ibland flera timmar över tiden innan han fick medicinen.

Utredning

Anmälan remitterades till Kriminalvården för yttrande. I sitt remissvar anförde Kriminalvården, huvudkontoret, genom enhetschefen BB, följande.

Sakförhållanden

Uppgifter om sakförhållandena har hämtats in från Region Väst, som i sin tur hämtat in ett yttrande från anstalten Skogome, och Region Syd, som i sin tur hämtat in information från följande personal på anstalten Kirseberg: Kriminalvårdsinspektör CC, samordnare DD samt kriminalvårdare EE, vilket är den personal AA har pekat ut. Uppgifter har också inhämtats ur de klientadministrativa systemen. Genom utredningen har sammanfattningsvis följande kommit fram.

AA befann sig på anstalten Skogome och hade en bokad tid för läkarbesök på Universitetssjukhuset i Lund den 13 december 2012. Med anledning av detta medgavs AA i beslut av den 10 december 2012 utevistelse, med början kl. 08.00 den 12 december 2012 och som längst till kl. 20.00 den 14 december 2012. Som villkor angavs bevakning och att utevistelsen var avsedd för transport till häktet Kirseberg, inställelse vid Universitetssjukhuset i Lund samt återfärd till anstalten Skogome. AA transporterades emellertid inte till häktet Kirseberg utan till anstalten Kirseberg. Enligt kriminalvårdsinspektör CC fördes en diskussion med ett av de vakthavande befälen på anstalten Skogome om att AA skulle vara placerad på anstalten Kirseberg, hon minns dock tyvärr inte vem. Det har aldrig varit aktuellt att AA skulle placeras på häktet Kirseberg då det är ett gemensamhetskäkte och de som placeras tillfälligt på anstalten Kirseberg alltid placeras på anstaltens observationsavdelning.

Nedan används för tydlighetens skull den numrering AA själv använt sig av i sin anmälan.

1 och 2) Vid beställningen av resan angavs tiden kl. 08.00 till transporttjänsten i Arvidsjaur (TPT) då det var den tidpunkt AA tidigast kunde lämna anstalten Skogome.

Den exakta tidpunkten när transportbilen faktiskt kommer och hämtar den intagne meddelar transporttjänsten dock oftast dagen före eller samma dag som transporten ska ske. Tidpunkten kan också komma att ändras utifrån transportbehovet och fördelningen av bilar den aktuella dagen. Samma dag som transporten skulle avgå ringde personal från D-paviljongen till vakthavande befäl kl. 07.45 och kontrollerade när transporten skulle avgå från anstalten Skogome. Vakthavande befäl hade dagen innan fått besked från transporttjänsten att transporten skulle anlända kl. 14.00, en tid som sedan kom att ändras till kl. 15.00. Utifrån säkerhetsbedömningen beslutades att AA skulle bära fängsel under transporten. På grund av att AA var synligt smärtpåverkad i handlederna beslutade dock vakthavande befäl, i samråd med transportpersonalen, att AA inte skulle vara fängslad under transporten och gjorde en notering om detta på färdhandlingen. Beslutet avsåg endast transporten till Malmö. Frågan om fängsel vid transport utanför anstalten prövas individuellt och efter omständigheterna i det enskilda fallet, med utgångspunkt i vad som anges i säkerhetsbedömningen.

3 och 3.1) När AA ankom till anstalten Kirseberg på kvällen den 12 december 2012 fick han byta kläder, något som alltid görs då en ny intagen anländer. AA var vid ankomst upprörd och otrevlig. AA placerades på observationsavdelningen i en cell utrustad med säng, skrivbord och stol. Cellen hade blivit ommålad under hösten. Städning av cellerna sker av de intagna själva och städutrustning ställs till deras förfogande. Innan en intagen avgår från observationsavdelningen visiteras cellens hygieniska skick och nya intagna placeras inte i celler som präglas av det skick AA beskriver. Anstalten Kirseberg togs i bruk år 1914 och att det kan vara kallt kan inte hjälpas då det är en gammal byggnad, det finns dock tillgång till extra filtar om så skulle behövas.

3.2 – 3.4) DD har uppgett att när intagna placeras i observationscell på det sätt som AA var får de normalt tillgång till TV. Om AA var utan tillgång till TV kan det ha berott på att TV-apparater och antennkablar frekvent vandaliseras vilket innebär att anstalten ibland inte har någon TV att erbjuda. Hon, och personal hon har pratat med, tror dock att AA hade tillgång till en TV-apparat i cellen. EE har uppgett att hans minnesbild av detta är oklar men att han har hört av en kollega att AA hade en TV-apparat i sin cell. Anstalten Kirseberg har inte radioapparater att tillhandahålla de intagna. Avseende klocka finns endast klockradio att tillgå på anstalten Kirseberg. På observationsavdelningen ingår inte klockradio i utrustningen. Det finns möjlighet att erhålla en, men vid den nu aktuella tidpunkten var samtliga trasiga. Anstalten Kirseberg tillåter intagna att inneha vanliga armbandsur efter visitation, förutsatt att de inte är uppenbart värdefulla.

3.5 – 3.7) Då cellerna inte är utrustade med toalett får samtliga intagna på anstalten Kirseberg nattetid, vid behov av att använda toaletten, påkalla personalens uppmärksamhet genom signalanordningen. Samtliga intagna får också en flaska de kan urinera i för det fall att de inte vill ringa på personalen. Signalanordningen i cellen kontrolleras dagligen och den fungerade den aktuella tiden utan anmärkning. Cellerna på observationsavdelningen låses upp minst sju gånger per dag: Vid upplåsning, frukost, promenadsläpp, lunch, middag, kvällsfika samt kvällshygien. I anstaltens rutiner ligger att erbjuda de intagna på observationsavdelningen promenad varje morgon kl. 09.00, vilket även har skett i AA:s fall. Placerade på observationsavdelningen lämnar även sina celler för att duscha, tömma sin flaska samt för att hämta mat. Vid samtliga upplåsningstillfälle fanns möjlighet för AA att se vad klockan var då det fanns en stor klocka placerad mitt emot hans cell.

4) Inför transporten till sjukhuset fördes AA av EE och en kollega till denne till en transportcell i källaren i väntan på avfärd. I transportcellen finns en signalanordning den intagne kan ringa på för att få kontakt med personal som sitter en trappa upp och enkelt kan ta sig ner. AA var vid tillfället upprörd och högljudd. Under lunchtid, dvs. mellan kl. 12.00 och kl. 13.00 tjänstgjorde DD som vakthavande befäl och hon kom ner till transportcellen för att delge AA anstalten Kirsebergs beslut. Av beslutet framkom det bl.a. att AA skulle bära fängsel. AA fick läsa beslutet och då han blev varse att han skulle bära fängsel vägrade han åka till sjukhuset och hänvisade till be-

slutet från anstalten Skogome enligt vilket han inte skulle bära fängsel. AA ville inte skriva under beslutet och det slutade, efter att kontakt tagits med kriminalinspektör CC, med att AA inte kom iväg till sjukhuset.

Avseende beslutet att AA skulle ha fängsel under transporten har CC uppgett i huvudsak följande. Inför placeringen av AA gjorde hon, tillsammans med vakthavande befäl på anstalten Skogome, bedömningen att AA skulle vara försedd med fängsel samt åtföljas av två personal under transporten till och från Universitetssjukhuset i Lund. Anstalten Skogomes säkerhetsbedömning avseende AA låg till grund för beslutet. Enligt uppgift från vakthavande befäl på anstalten Kirseberg var AA otrevlig och instabil när han anlände och detta beteende förstärkte bedömningen. I handlingarna som medföljde fanns ingen information om att fängsel inte skulle användas. Hon hade varit i kontakt med FF, beslutsfattare i beslutet om utevistelse av den 10 december 2012, som uppgett att AA skulle ha fängsel och att han kunde ha det på sin besvärslösa hand. Hon var också i kontakt med sjuksköterskan på anstalten Kirseberg och vad denna visste förelåg det ej medicinska skäl till varför fängsel ej kunde användas, då de ju inte behövde anbringas på den opererade armen.

5) När AA dagen därpå ville ha beslutet informerades han om att han fick skriva en anhållan, varefter kansliet skulle ta fram en kopia på beslutet. Det är möjligt att AA skrev en anhållan men att beslutet inte han komma honom tillhanda. När en anhållan om en kopia görs, skrivs beslutet på baksidan av anhållan och återlämnas till den intagne, vilket innebär att anstalten Kirseberg, för det fall att AA lämnade in en sådan anhållan, inte har den kvar. Det kan också vara så att AA fick se beslutet innan han åkte iväg, detta kan inte besvaras av tillfrågad personal.

6) Avseende bemötande har EE uppgett att AA uppträdde otrevligt och kallade honom flera skällsord, varför EE öppnade AA:s cell och bad denne vara tyst. DD har uppgett att AA var väldigt otrevlig avseende beslutet men att hennes bemötande gentemot honom varit korrekt och att hon gett honom den information han varit i behov av.

7) När AA anlände på kvällen den 12 december 2012 hade han enligt uppgift erhållit sin medicin. Utdelning av medicin på anstalten Kirseberg sker vid frukost, lunch, middag, kväll och natt. Morgonen den 13 december 2012 flaggade AA på vid cirka tre – fyra tillfällen och uppgav att han ville ha sin medicin. AA:s medicin låg i en box som pga. sin storlek inte förvarades där medicin normalt förvaras, varför EE kontaktade vakthavande befäl för att lokalisera AA:s medicin. AA fick sin medicin när boxen var lokaliserad och EE beräknar att detta tog högst 30 minuter.

8) DD har uppgett att AA inte bett henne kontakta vakthavande befäl på anstalten Skogome utan endast sagt att det fanns ett beslut från Göteborg. Hon har förfarit som hon alltid gör i fall som detta, dvs. utgått från den permissionssedel som finns. Om något ska förändras sker det genom berörd kriminalvårdsinspektör, i det här fallet CC.

Relevanta beslut

I beslutet av den 10 december 2012, fattat av anstalten Skogome beviljades AA permission jml. 9 kap. 1 § fängselagen (2010:610) och placering i häkte enligt 10 kap. 6 § samma lag. Det framkom vidare att han skulle placeras på häktet Kirseberg. Ovanstående beslut finns inte kvar i de klientadministrativa systemen. Beslutet har blivit ändrat av anstalten Kirseberg pga. att tiden för utevistelsen inte stämde. Anstalten Skogome hade skrivit att starttiden var kl. 08.00 den 12 december 2012 och sluttiden kl. 20.00 den 14 december 2012. Anstalten Kirseberg ändrade starttiden till kl. 12.00 den 13 december 2012 och sluttiden till kl. 16.00 den 13 december 2012. Anledningen till att beslutet ändrades på detta sätt är enligt CC på att det inte gick att göra på något annat sätt i systemet. Även i beslutet från anstalten Kirseberg står att AA ska vara placerad på häktet Kirseberg.

I beslutet av den 10 december 2012, fattat av anstalten Skogome, angavs som villkor att AA förbjöds att ta kontakt med brottsoffret samt att han hade en skyldighet att

följa uppgjord planering för permission och resa. När beslutet sedan ändrades av anstalten Kirseberg lades följande till: Förbud att använda alkohol och annat berusningsmedel, förbud att använda andra läkemedel än de som föreskrivits av anstaltens läkare, åtföljande av personal under permissionen samt att handfängsel skall användas och att dessa bara får avlägnas från den intagne om undersökningen kräver det. Transport sker med anstaltsbil. Anstaltens mobiltelefon ska medtagas. Vid missköt-samhet skall utevistelsen avbrytas.

Författningsbestämmelser

Av 1 kap. 6 § fängelselagen (2010:610) (FäL), framgår att verkställigheten inte får innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Av 1 kap. 17 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse (FARK Fängelse) framgår att en intagens bostadsrum ska vara utrustat med stol, bord, skåp eller hylla, säng, bäddutrustning, spegel, anslagstavla, mugg, väckarklocka, radio samt anordning som gör att den intagne själv kan reglera inflödet av dagsljus. I en anstalt där de intagna låses in i bostadsrummet i anslutning till dygnsvilan ska rummet också vara utrustat med TV. På övriga anstalter behöver rummet inte vara utrustat med TV om sådan finns i gemensamt utrymme på avdelningen. Utrustningen får begränsas om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne allvarligt skadar sig själv eller annan eller gör sig skyldig till skadegörelse. För en intagen som är placerad i avskildhet får begränsningar också göras om det är nödvändigt på grund av lokalernas utformning eller om placeringen i avskildhet är tillfällig. Om placeringen i avskildhet är tillfällig ska bostadsrummet, utifrån förut-sättningarna i det enskilda fallet, utrustas så att standarden för ett normalutrustat bostadsrum uppnås i den utsträckning det är lämpligt.

Av de allmänna råden till ovanstående paragraf framgår att begränsningar på grund av lokalernas utformning kan göras t.ex. om det saknas antennuttag för TV eller om fönstret saknar persienner.

Av 1 kap. 18 § FARK Fängelse framgår att i en anstalt där intagna låses in i bostadsrummet i anslutning till dygnsvilan ska bostadsrummet ha en signalanordning för kommunikation med personal. I övriga anstalter, förutom anstalten Gruvberget, ska en sådan anordning finnas på varje avdelning.

Av 4 kap. 1 § FäL framgår att en intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det.

Av de allmänna råden till ovanstående paragraf i FARK Fängelse framgår att synnerliga skäl mot att ge möjlighet till en timmes utomhusvistelse varje dag kan finnas t.ex. vid en oförutsedd situation som gör det nödvändigt att hålla de intagna avskilda från varandra med stöd av 6 kap. 5 § fängelselagen (2010:610) och det till följd därav saknas praktiska förutsättningar att låta de intagna vistas utomhus.

Av 6 kap. 2 § FäL framgår att en intagen ska ges möjlighet att på sin fritid vistas i gemensamhet, om inte annat anges i denna lag.

Av 6 kap. 7 § 1 st 2 p FäL framgår att en intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt med hänsyn till att det finns en risk för den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården.

Av 18 § fängelseförordningen (2010:2010) (FäF) framgår att om en intagen hålls avskild enligt 6 kap. 4 – 9 §§ fängelselagen (2010:610) ska åtgärden dokumenteras. Av dokumentationen ska det framgå

1. vilka skälen för åtgärden är,
2. när den intagne avskiljdes,

3. när avskildheten upphörde,
4. var den intagne placerats, och
5. om den intagne undersökts av läkare.

Av 6 kap. 1 § FARK Fängelse framgår att i en anstalt av säkerhetsklass 1 och 2 får intagna vara inlåsta i sina bostadsrum i anslutning till dygnsvilan under tiden klockan 19.00 - 08.00. Utöver tid för inlåsning och upplåsning av en avdelning får en intagen inte vara inlåst mer än tolv timmar per dygn enligt denna bestämmelse. Inlåsning får påbörjas 15 minuter före den tid som vid anstalten gäller för inlåsning i bostadsrummet. Upplåsning ska avslutas senast 15 minuter efter den tid som vid anstalten gäller för upplåsning av bostadsrummet.

Av 8 kap. 10 § FäL framgår bl.a att en intagen får beläggas med fängsel vid förflyttning inom anstalt och vid transport eller annan vistelse utanför anstalt, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Av 9 kap. 1 § FäL framgår att en intagen som behöver hälso- och sjukvård ska vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Om den intagne inte kan undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt i anstalten, ska den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, ska den intagne föras över till sjukhus.

Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt första stycket ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

Av de allmänna råden till ovanstående paragraf i FARK Fängelse framgår att villkor ska vara individuellt utformade utifrån riskbedömningen och omständigheterna i det enskilda fallet. Villkor kan avse t.ex.

- förbud att ta kontakt med brottsoffer,
- skyldighet att följa uppgjord planering för vistelsen utanför anstalt,
- skyldighet att under hela eller delar av vistelsen utanför anstalt vistas inom ett visst geografiskt område, eller
- åtföljd av personal under vistelsen utanför anstalt.

Av 9 kap. 2 § FARK Fängelse framgår att en intagen som har förskrivits viss medicin ska få tillgång till den enligt förskrivningen.

Av allmänna råd till ovanstående paragraf framgår att den intagne ska få tillgång till sin medicin innebär inte att han eller hon alltid har rätt att inneha den enligt bestämmelserna i 5 kap.

Av 21 § förvaltningslagen (1986:223) framgår bl.a. att part ska underrättas om innehållet i det beslut varigenom myndigheten avgör ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild. Parten behöver dock inte underrättas, om det är uppenbart obehövligt. Om beslutet går parten emot och kan överklagas, ska han underrättas om hur han kan överklaga det. Myndigheten bestämmer om underrättelsen ska ske muntligt, genom vanligt brev, genom delgivning eller på något annat sätt. Underrättelsen ska dock alltid ske skriftligt, om parten begär det.

Kriminalvårdens bedömning

I beslutet av den 10 december 2012 angavs tidsramar för den beviljade utevistelsen. Dessa tider är, inte minst mot bakgrund av anstaltens ringa möjlighet att påverka TPT:s tidsschema, emellertid inga exakta hålltider för avfärd. Om AA har getts uppfattningen att kl. 08.00 var en exakt avresetid och sedan upplevt oro på grund av att denna tid har flyttats fram är det olyckligt. Att AA i stället för att underrättas om att han skulle vara beredd att åka någon gång under dagen fått så detaljerad information om de olika tidpunkterna för avresan var inte i enlighet med anstalten Skogomes rutiner och är inte tillfredsställande.

Av 8 kap. 10 § fängelselagen framgår att en intagen får beläggas med handfängsel vid transport om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Bedömningen görs inför varje enskild transport och det faktum att man gjorde bedömningen att det inte var nöd-

vändigt att belägga AA med fängsel vid transporten till anstalten Kirseberg hindrar inte att en annan bedömning gjordes inför en senare transport under utevistelsen.

Det framgår inte av AA:s skrivelse om han inför transport tillbaka till anstalten Skogome fick byta tillbaka till de kläder han hade när han anlände till anstalten Kirseberg. Oaktat detta är det rutin att alla nyanlända till anstalten Kirseberg byter kläder och kläderna AA anlände i är inte hans egendom utan tillhör Kriminalvården.

AA har uppgett att den observationscell han placerades i på anstalten Kirseberg var i dåligt skick. Att cellen skulle ha varit ostädad är inte troligt då cellerna städas efter att tidigare intagen flyttat ut och sedan visiteras avseende sitt hygieniska skick innan en annan intagen flyttar in. Såvitt avser cellens temperatur kan sägas att anstalten Kirseberg visserligen är inrymd i en gammal byggnad, vilket medför att det kan vara kallt och dragigt, men att det finns möjlighet att erhålla extra filter.

En intagens bostadsrum ska enligt 1 kap. 17 § FARK Fängelse vara utrustat med väckarklocka, radio, samt, i de fall den intagne låses in i anslutning till dygnsvilan, även TV. Utrustningen får dock begränsas för en intagen som är placerad i avskildhet om det är nödvändigt på grund av lokalernas utformning eller om placeringen i avskildhet är tillfällig. Anstalten Kirseberg har inte radioapparater att tillhandahålla de intagna, men det fanns möjlighet för AA att få tillgång till en klockradio, emellertid var samtliga trasiga vid det aktuella tillfället. Det är inte helt klart om AA hade tillgång till TV eller inte, men att han inte fick tillgång till vare sig väckarklocka eller klockradio är beklagligt och något anstalten Kirseberg borde ha sett till att han fick.

Det finns inget krav på att alla celler ska vara utrustade med toalett. Att AA, på samma sätt som alla intagna på anstalten Kirseberg, tilldelats en flaska att urinera i under natten för det fall att han inte valde att med hjälp av cellens signalanordning påkalla personalens uppmärksamhet vid behov att utnyttja toalett är inget anmärkningsvärt.

AA har uppgett att ringklockan i cellen han placerades i på anstalten Kirseberg inte fungerade tillfredsställande. Anstalten Kirseberg har dock uppgett att signalanordningen i cellen kontrolleras dagligen och den fungerade utan anmärkning den aktuella tiden.

Anstalten Kirseberg har säkerhetsklass 2 och en intagen får därmed vara inlåst i sitt bostadsrum i anslutning till dygnsvilan under tiden kl. 19.00 – kl. 08.00, dock inte mer än 12 timmar per dygn. Att AA ska ha varit inlåst mellan cirka kl. 20.00 den 12 december 2012 och cirka kl. 13.00 den 14 december 2012 utan att lämna cellen är inte korrekt. AA har själv beskrivit hur han förflyttats till en transportcell den 13 december 2012. Oaktat detta har han enligt uppgift från anstalten Kirseberg erbjudits promenad varje morgon kl. 09.00 och hans cell har också låsts upp vid ett flertal ytterligare tillfällen varje dag.

Såvitt avser den transportcell AA placerades i före avfärd till Universitetssjukhuset i Lund och dess signalanordning så har anstalten Kirseberg redogjort för hur det är anordnat. AA:s uppgift om att han placerades i transportcellen cirka kl. 13.30 och att transporten till sjukhuset därmed inleddes för sent är inte korrekt då det var DD som var vakthavande befäl vid tidpunkten, vilket hon tjänstgjorde som mellan kl. 12.00 och kl. 13.00 den aktuella dagen. Anstalten Kirseberg har redogjort för hur AA, när han skulle delges beslutet om att han skulle bära fängsel under transporten till Universitetssjukhuset i Lund, reagerade med att vägra skriva under samt vägra åka till sjukhuset. Det tycks inte vara fråga om att personalen ska ha försökt tvinga AA att skriva på ett beslut utan att han först fått läsa det. Det har heller inte framkommit stöd för att AA, när han dagen därpå velat ha en kopia av nyss nämnda beslut, förvägrats en sådan. Det synes snarare handla om att AA inte följt de rutiner som finns för hur man går till väga vid en sådan begäran alternativt att AA inte hunnit få kopian innan han lämnade anstalten Kirseberg. Enligt Kriminalvårdens bedömning borde dock en så enkel begäran ha kunnat hanteras utan en skriftlig hemställan, sär-

skilt mot bakgrund av att AA i det nu aktuella fallet endast skulle vistas på anstalten Kirseberg en kort tid.

Uppgifterna om otrevligt bemötande gentemot AA från personal på anstalten Kirseberg tillbakavisas av anstalten. Detsamma gäller AA:s uppgifter om att han fick sin medicin flera timmar efter utsatt tid. Anstalten Kirseberg har dock uppgett att det kan ha uppkommit en kortare fördröjning första gången AA ville ha sin medicin pga. att AA:s mediciner inte förvarats på den plats anstalten vanligen förvarar intagnas medicin. Att personal på anstalten Kirseberg, trots AA:s begäran därom, underlåtit att kontakta vakthavande befäl på anstalten Skogome tillbakavisas även det av anstalten Kirseberg då AA enligt anstalten inte gjort någon sådan begäran.

Avseende flertalet av de punkter AA har anmärkt på går uppgifterna går isär och AA och berörd kriminalvårdspersonal synes ha olika uppfattningar om händelserna. Det torde i dessa fall inte finnas anledning att ifrågasätta eller anmärka på de uppgifter och förklaringar som lämnats av anstalten Skogome, anstalten Kirseberg och berörd kriminalvårdspersonal. Avseende några punkter verkar Kriminalvården dock ha hanterat situationen otillfredsställande. Att AA informerats om exakta tidpunkter för sin transport till anstalten Kirseberg får anses strida mot anstalten Skogomes rutiner och Kriminalvården beklagar det inträffade. Det kan vidare konstateras att anstalten Kirseberg felaktigt haft som rutin att alla intagna som placerats där tillfälligt har placerats på observationsavdelningen. Åtgärder har dock vidtagits för att anstalten Kirseberg hädanefter ska hantera dessa situationer på ett korrekt sätt. De anmärkningar AA har haft på cellens utrustning kan hänföras till det faktum att han enligt anstalten Kirsebergs dåvarande rutin var placerad i avskildhet på observationsavdelningen utan beslut, något som är oacceptabelt. Anstalten Kirseberg borde ha sett till att ytterligare utrustning tillfördes AA:s cell under hans tillfälliga placering på anstalten och Kriminalvården beklagar att så inte skedde. Avslutningsvis kan sägas att det, pga. anstalten Kirsebergs felaktiga rutiner, inte tycks ha fattats något beslut om att placera AA i avskildhet på anstalten Kirseberg. Anstalten Kirseberg har nu informerats om att beslut om avskildhet alltid ska fattas i de fall en intagen placeras i avskildhet samt om vikten av att föra daganteckningar även avseende tillfälligt placerade intagna.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Rättsliga utgångspunkter

Inledningsvis vill jag framhålla att JO:s granskning är av rättslig art och avser främst en kontroll av att myndigheterna har följt de regler som gäller för förfarandet. JO kan inte ändra eller upphäva ett beslut som en myndighet har fattat. Således brukar JO inte ta ställning till om ett beslut är riktigt i sak. Det gör att jag inte kommer att göra några uttalanden om huruvida det var korrekt av anstalten Kirseberg att besluta att AA skulle vara belagd med handfängsel i samband med transport.

Kriminalvården har redogjort för bestämmelser i fängelselagen och därtill hörande författningar som reglerar en intagens vistelse i gemensamhet och avskildhet. Därtill vill jag framhålla att det av 6 kap. 1 § fängelselagen följer att en intagen enligt huvudregeln ska vistas i gemensamhet under den tid då han eller hon är skyldig att utföra eller delta i sysselsättning. Vidare följer av 2 kap. 5 § häkteslagen (2010:611) att en intagen ska ges möjlighet att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet), om inte (1) den intagne är placerad i en annan förvaringslokal än i ett häkte och lokalförhållanden inte tillåter gemensamhet, (2) det av sä-

kerhetsskäl är nödvändigt att hålla den intagne avskild från andra intagna, eller (3) det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning.

Bestämmelserna innebär sammanfattningsvis att en person som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller som i samband med transport är tillfälligt placerad i häkte (se 1 kap. 2 § första stycket 4 häkteslagen) enligt huvudregeln ska ges möjlighet att vistas i gemensamhet. Om en anstalt eller ett häkte gör bedömningen att den intagne inte kan vistas i gemensamhet, måste det fattas ett skriftligt beslut om att den intagne ska placeras i avskildhet (se exempelvis JO:s beslut den 1 juli 2009 i dnr 6433-2008).

Intagen i anstalt får låsas in i samband med dygnsvila (se 6 kap. 3 § fängelselagen). De närmare förutsättningarna för inlåsning har angetts i 6 kap. 1 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse (FARK Fängelse). Sammanfattningsvis innebär denna bestämmelse att en intagen i en anstalt av säkerhetsklass 1 eller 2 inte får vara inlåst mer än tolv timmar per dygn plus den tid som krävs för in- och upplåsning (maximalt trettio minuter). Under övrig tid ska en intagen ges möjlighet till vistelse i gemensamhet. Dessa föreskrifter gäller inte om en intagen placeras i avskildhet.

AA:s vistelse på avskildhetsavdelningen i anstalten Kirseberg

Utredningen visar att AA under vistelsen i anstalten Kirseberg placerades på anstaltens avskildhetsavdelning. Det framgår inte av Kriminalvårdens remissvar vad denna placering har inneburit för hans möjligheter att kunna vistas i gemensamhet. Av remissvaret framgår emellertid att anstalten har haft en rutin som inneburit att intagna placerats på avskildhetsavdelningen i samband med transport, utan att anstalten fattat något särskilt beslut. Kriminalvården har vidare beskrivit rutinen som ”oacceptabel” och jag kan inte tolka det på annat sätt än att placeringen inneburit att de intagna inte har getts möjlighet till vistelse i gemensamhet.

Placeringen av en intagen i avskildhet är en av de mest ingripande åtgärder som en anstalt kan vidta. Det är av den anledningen *mycket* viktigt att en anstalt som har för avsikt att avskilja en intagen försäkras sig om att åtgärden har stöd i lag (se 6 kap. 4–9 §§ fängelselagen). Därtill är det en grundläggande förutsättning att beslut om placering i avskildhet dokumenteras skriftligt. Mot denna bakgrund är det med förvåning som jag kan konstatera att anstalten Kirseberg regelmässigt har placerat intagna i avskildhet utan att fatta beslut i saken.

Jag vill framhålla att en anstalt är fri att, utan något särskilt beslut, placera intagna i samband med transport på exempelvis en avskildhetsavdelning. Så kan ske, så länge de intagnas möjlighet till vistelse i gemensamhet inte inskränks och de intagna inte är inlåsta mer än den i 6 kap. 1 § FARK Fängelse föreskrivna tiden. Därtill måste bostadsrummen vara utrustade i enlighet med Kriminalvårdens föreskrifter. Avgörande för om ordningen är acceptabel, är således vilka konsekvenser placeringen får för de intagna.

Om placeringen – vilket har varit fallet beträffande AA och andra intagna under transport – innebär att de intagna vistas under förhållanden som gör att de i praktiken är avskilda, så måste anstalten fatta skriftliga beslut om avskildhet. Så har inte skett och sammantaget förtjänar anstalten Kirseberg allvarlig kritik för den felaktiga rutinen som har tillämpats.

AA har hävdats att han tillbringade större delen av tiden i anstalten Kirseberg inlåst i sitt bostadsrum. Förutom att han erbjudits daglig utomhusvistelse och att han lämnade bostadsrummet i samband med påbörjandet av transporten den 13 december 2012, har Kriminalvården anfört att hans bostadsrum dessutom låstes upp ”vid ett flertal ytterligare tillfällen varje dag”. Som nämnts tidigare får en intagen inte vara inlåst mer än tolv timmar per dygn med stöd av 6 kap. 1 § FARK Fängelse. Det saknar således betydelse för bedömningen att en anstalt under en dag ”avbryter” inlåsningsen genom att tillfälligt låsa upp dörren. Av betydelse är huruvida den *sammantagna* tiden överstiger tolv timmar.

Under förutsättning att AA vistats på en avskildhetsavdelning är det mycket som talar för att han under dygnet den 13 december 2012 har varit inlåst en tid överstigande den tillåtna. Utredningen har emellertid inte kunnat ge ett klart besked härom och jag finner därmed inte tillräckliga skäl att uttala kritik eller vidta någon annan åtgärd i denna fråga.

AA:s övriga klagomål mot Kriminalvården

Utredningen visar att anstalten Kirseberg har som rutin att intagna måste fylla i en hemställan för att få en kopia av ett beslut. Jag delar Kriminalvårdens bedömning att en sådan enkel begäran regelmässigt bör kunna hanteras utan ett skriftligt förfarande. För egen del vill jag framhålla att det kan finnas ett värde i att kriminalvårdspersonal agerar på sådant sätt att behandlingen av intagna inte uppfattas som onödigt rigid.

Kriminalvården har tillbakavisat AA:s påståenden om att hans bostadsrum i anstalten Kirseberg skulle ha varit bristfälligt städade, att signalanordningen inte fungerade och att personalen skulle ha uppträtt otrevligt mot honom. I dessa delar står således ord mot ord och ytterligare utredning kan, enligt min bedömning, inte förväntas ändra på detta förhållande. Med beaktande härav samt vad som i övrigt har framkommit i Kriminalvårdens remissvar, saknar jag skäl att kommentera AA:s övriga klagomål. Jag konstaterar endast att utredningen inte ger anledning till kritik eller någon annan åtgärd.

Ärendet avslutas.